

EKKLESIA AMSTERDAM zondag 11 mei 2025

De derde Emmausganger

Kees Kok

1

Emmaus is niet zomaar een dorp op een paar uur lopen van Jeruzalem. De eerste lezers van het evangelie van Lukas koesterden nog de herinnering aan de overwinning die Judas de Makkabeeër ruim twee eeuwen eerder bij Emmaus behaalde op een enorm Syrisch leger. Daarmee lag toen voor de Makkabeese vrijheidsstrijders de weg naar Jeruzalem open. Dat was een zoete herinnering. Want die eerste lezers leefden na de verwoesting van Jeruzalem, en de totale ondergang van de Joodse staat na het jaar zeventig. Israël was toen zelf een soort Gaza. En juist in Emmaus bevond zich in die dagen een grote Romeinse legerplaats met vijf legioenen, minstens 30.000 soldaten, ten dienste van de bezettingsmacht.

De twee Emmaüsangers waren aanhangers van Jezus van Nazareth op wie ze hun hoop hadden gevestigd, – dat hij Israël van de Romeinsen zou bevrijden. Kleopas heet een van hen, de ander blijft anoniem. Maar wie was Kleopas? Misschien bedoelt Lukas Klopas. Die staat in het evangelie van Johannes bij Jezus onder het kruis, samen met drie Maria's, waarvan er een bij hem hoorde. Die Maria zou dan zomaar de tweede Emmausganger geweest kunnen zijn. Maar hoe dan ook: ze waren er tot het bittere einde bij geweest. Jezus was niet de verhoopte bevrijder van Israël geworden. Hij werd door een vriend verraden en door de Romeinse overheid geëxecuteerd als een terrorist, samen met twee echte misdadigers. Zoals het tot op vandaag op talloze plekken in deze wereld steeds opnieuw gebeurt met potentiële bevrijders.

De Emmaüsangers zijn gedesoriënteerd. Moeten ze de guerrillastrijd voorzetten die verschillende Joodse groeperingen nog minstens een eeuw daarna zullen volhouden, om te beginnen in Emmaus? Moeten ze achter een van de vele nieuwe messiassen aanlopen? Of capituleren voor de Romeinen en zich neerleggen bij de heersende wereldmacht? Ze weten het niet. Hun ogen zijn overmeesterd door de feiten, verblind door wat ze hebben gezien. Ze gaan terug naar af, naar waar ze vandaan komen, naar huis, naar Emmaüs.

Op weg naar Emmaus voegt zich een derde persoon bij hen. Die hoort hun klaagzang aan, en legt ze uit dat ze er niets van gesnapt hebben: als je je eigen boeken, Mozes en de profeten, goed leest, zegt hij, dan weet je 'dat de messias dit alles moest lijden en zijn heerlijkheid binnengaan' – Met andere woorden: dat zijn lijden dus niet vergeefs was. Dat hij voortleeft. Hij 'verschijnt', hij licht overal op waar vriendschap is en liefde, waar mensen hun leven en hun brood delen. Leven in 'heerlijkheid' is menswaardig leven in volle glorie, in 'onmetelijke vreugde'. Het messiaanse project, het masterplan van deze messias, berust niet op macht en geweld, maar op het door geen enkel regime te beschamen vertrouwen dat het anders kan en moet op deze aarde, eerlijker, rechtvaardiger. Geen vrede zonder gerechtigheid. En dat begint altijd bij jezelf, met het herscheppen van je slome hart en het herademen van je verstand; het breken en delen op wereldschaal begint in eigen huis, aan eigen tafel. Pas op het moment dat Jezus dat nog eens voordoet, gaan hun ogen open en herkennen zij hem. En op hetzelfde moment verdwijnt hij uit hun ogen.

2

Jezus' leerlingen worden eropuit gestuurd om zijn program uit te voeren en zo de Naam van liefde, vriendschap en trouw waar te maken, te 'implementeren', in vervulling te doen gaan, 'heiligen', te 'verheerlijken'. Om te beginnen in Jeruzalem. En verder op alle puinhopen en massagraven van deze wereld, in alle steden waar tanks en verraders de dienst uitmaken, overal waar de menselijke waardigheid met voeten wordt getreden. Nog altijd is de lijst van deze steden en volkeren zo eindeloos, dat onze ogen erdoor overmeesterd dreigen te worden en wij de neiging hebben om op onze schreden

terug te keren van onze idealen, en ons te schikken in het onwrikbare onrechtstelsel van deze wereld. Wij zijn in zekere zin allemaal Emmaüsgangers.

De postmortale verschijningen van Jezus waren natuurlijk maar flitsen van 'zien soms even'. Lukas heeft Jezus' opstanding in zijn evangelie opgerekt tot bijna negenenvierzig dagen – van Pasen tot Pinksteren, de stormachtige komst van zijn heilige geestkracht. Maar eigenlijk heeft Jezus zijn geest al op het kruis gegeven: 'Hij gaf de geest.' Inderdaad: Pasen en Pinksteren op een dag. Dat Jezus na zijn dood nog een aantal keren lijfelijk verschijnt voor hij 'ten hemel vaart', lijkt vooral bedoeld om te benadrukken dat hij er werkelijk geweest is. Niet als een fantasie, een fantasma, een spook, een geest, maar als een mens van vlees en bloed, als een van ons gebeente en vlees van ons vlees. En misschien zijn die verschijningen toch niet zo vreemd als ze lijken. Als wij onze gestorven geliefden in herinnering roepen, dan zien wij ze zoals ze waren: als levenden, niet als doden. We vermoeden ze soms nog te horen, te voelen, ja te zien van hun beste, meest inspirerende kant. Hun geest vervult ons en houdt ons op de been. Zo weten ook Jezus' volgelingen zich door hem gesterkt, geladen met zijn geestkracht. Ze zijn niet langer lamgeslagen, maar herontdekken zichzelf als leden van een doorgeest, messiaans lichaam, dat zich vanuit Jeruzalem als een inktvlek over deze aarde zal uitbreiden. Ekklesia.

In het spoor van de Emmaüsgangers komen wij van week tot week bijeen om ons te laten ompraten en bijpraten, om onze slome harten te laten reactiveren, ons verstand te laten herademen en om het brood met elkaar te breken. Om ons af te stemmen op waar het nu eigenlijk om gaat in deze wereld. Daarover heeft de Nederlandse dichter A. Marja zo'n 65 jaar geleden in het prachtige gedicht 'De derde Emmaüsganger' de volgende regels geschreven.

het gaat niet om het dood gaan en daarna
het gaat om het leven als
de leliën des velds om het eten en drinken verdelen
zodat ieder verzadigd wordt en er ruimte komt
voor wat eigenlijk pas leven is:
de bruiloft en het dansen en het vrijen
het luisteren en luieren en leren
en het meetellen van de timmermannetjes
van de hoeren en hadjememaars en vissers
tussen de witgekalkte graven
tussen de spekulanten in en om de tempels
tussen de priesters en professoren
en al die pilatusen
die donders goed beter weten.

Lukas wil ons met zijn verhaal over de derde Emmaüsganger – die dode zoon van een timmermannetje die daarna ook nog met zijn vissende volgelingen een gebakken visje eet –, vertellen 'dat het niet gaat om het dood gaan en daarna', maar om 'het leven als de leliën des velds'. De aarde biedt brood genoeg voor al wat leeft, voor een leven in vreugde, ook voor de maatschappelijk minderwaardig geachte 'timmermannetjes en hoertjes en dichtertjes, (...) voor de joodjes en de germaantjes, de hongartjes en de rusjes, voor de mensjes die gekke wezentjes' – zo dicht Marja verder. Vandaag voor de joodjes en de palestijntjes, de rusjes en de oekraïentjes.

Leven in vreugde: dansen, luisteren en luieren en leren, vrijen, eten en drinken. Dat is de 'heerlijkheid' van dat koninkrijk dat maar niet komen wil, maar toch komen zal. Kome wat komt.